

„Istarska Rijec“

Izlaz svakog četvrtka uveče. Svotog drugog četvrtka donasa (osim u prilog „Mladi Istarski“). Pretplata za tuzemstvo iznasa 15— lira na godinu, a za inozemstvo 20— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) — Via S. Francesco d'Assisi 20/L. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEĆ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimeter visine u širini jednog stupca. Za više kratkih svjetlosnih pozicija popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dosladi se šalj u uredništvo, a nekad neposredno u rukopis. Ne vraćaju se primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Kako se opravdavaju...

Kad se koji od naših poslanika prituži u Rim radi potalijančenja koje naše škole, odgovor ministara je uvijek jedan te isti. Potalijančenje škole isto što je uvijek opravdava — visim nacionalnim interesima i time, što je italijanska kultura nekakva izvanredna — lanterna... Na kraju odgovora dolazi pak ona obična stereotipna fraza, da je pučanstvo dotičnoga kraja potalijančenje svoje škole primilo sasvim mirno...

Sto je od nacionalnih — visih — interesa države, mi smo već više puta istakli, da ce ti — visih — interesi biti najbolje zasticeeni, bude li se i u Italiji pravda prema narodnim manjinama krojila — ni po bašu ni po stricima — već po pravdi Boga i smolaga! Sve uzalud!

Predložili smo našim gospodarima, kako je negdašnji postupak maršala Radetzko- ga u Lombardiji izazivlje još i danas u svijetu zgražanje, dok je u prošlosti budio simpatije prema Italijanima.

Ni to ne pomaže, što više: protiv naših ljudi u anektiranim krajevima priminjaju se danas, naročito na školskom polju, još teže, brutalnije mjere, nego što ih je nekog uporabljivo kruti Maršal protiv italijanskih otadžbenika.

Sto je pak do one famozne, Gentilove „lanterne“, napomenat ćemo odmah, da i Francezi imaju jednu divnu kulturu, a imaju je i Englezi i Nijemci. Sve su to, kao i ona italijanska, lijepe i svijetle, velike „lanterne“, i mi se pred njihovim svijetlom radiji klanjamo, ali bez zamjere — mi ipak volimo najviše hrvatska naša slavensku „lanternu“, koja jedina pokazuje našoj narodnoj ladjici ravan i pravi put. I neka zna g. Gentile, kad bi ova naša slavenska kultura bila jedan sasvim maleni „feralic“, nama bi taj „feralic“ bio milijii od svih, pa i najvećih lampiona ovoga svijeta.

Najdražesnije je ono treće, što ministar Gentile nekako gotovo izazovno privješa o svoje odgovore na pritužbe o potalijančivanju naših škola. Pučanstvo, veli ministar, primilo je potalijančenje svoje škole sasvim mirno...

Prije svega ova ministarova tvrdnja nije istinita. Pučanstvo je već do sada više puta

protestovalo protiv zatvaranja i ukidanja svojih narodnih, hrvatskih ili slovenskih škola. Neka kažu gg. prefekti, provjedotiri togli studii i kako se ne zove tu naši ljudi poglavari — neka kažu, koliko su puta bili kod njih ljudi iz raznih naših sela u deputacijama, da prosveduju protiv nečuvnoga školskog zlodjela, što se ovako bezobzirno provodi u pogledu naših narodnih škola? A gdje su pismeni protesti, učiteljski itd.? A naši narodni poslanici? Zar oni nisu narod? Zar nisu oni njegovi opunomoćeni zastupnici? Je li se ikoga naša škola zatvorila ili potalijančila, a da naši zastupnici nisu protiv te nepravde uložili svoj glas? A gdje su njihove nebrojne intervencije kod pokrajinske i centralne vlade? A njihovi govori u Parlamentu? A sada stampa? Zar nije i ona održala narodne volje? Kako može dakle taj gospodin Gentile utvrditi, da je pučanstvo primilo potalijančenje škole sasvim mirno?

Možda g. Gentile govori tako za to, što ni u jednom našem selu nije narod pograbio ni kukice ni motike, ni vile ni kose, da obrani svoje pravce? Možda bi da bi ih logodili i bitli da do toga sldje, da može onda, na golokom narodu iskaltiti svu svoje prirodnu mržnju...

Ali naš je narod odviše pametan i razborit, da bi dao povoda za kakve „vesperse istranske“. Jedan jedini put (bilo je to negdje prije 20 godina) naši su se ljudi u svojem očaju i ogorčenju bili digli, da idu na Poreč, ali su ih naši vodje umirili i nagovorili, da se mirno razidu svojim kućama. Naš je narod miran, on se ne voli upuštati u pustolovine. On ne voli šle, jer su ga već njegovi pradedovi ucili, da je svaka sila za vremena. Naš svijet vjeruje u Pravu, jer ga toma već vjera njegova. Naš posljednji seljak zna, da je sve osto, što se učinilo i što se čini s našim školama i s učiteljima, našim, nepravda, što vapi u nebo, ali uz to zna i to, da se nijedna nepravda ne može da drži, pa ne će ni ova. A i naša mala djeca vjeruju, da ce Gentile i njegova reforma proći, a naš ce jezik ostati, i narod naš!

Stoga su naši „sasvim mirni“, gospodine, mudraca sa — Zapada!

Pismo iz Jugoslavije

Split, 6. decembra. Ovih dana odbravau se ovdje prvi kongres Orjuna (Organizacija jugoslavenskih nacionalista). Kongres je bio otvoren na najsvetacnijoj način. Na Hajdukovom igralistu svrstala se prije podne povorka, u kojoj je učestvovalo više hiljada ljudi. Pred povorkom je stupala glazba, a za ovom je slijedilo oko 60 naroda organizacija vodstva Orjuna, oko 200 delegata iz svih krajeva države, zatim članovi i članice u odorama i konačno ostali članovi iz Splita i okolnih mjesta. Na osobnim parobrodima stigle je preko 2000 ljudi, da prisustvuju kongresu i ostalom manifestacijama. Povorka je prošla gradom u kazaljice, gdje je predsjednik Orjuna g. dr. M. Korolija pozdravio kongres. Nakon toga su izabrane kongresne sekcije i to: 1. za verifikaciju i apsolutorji, 2. za ideološki program i taktiku, 3. za organizaciju, disciplinu i agitaciju i 4. za štampu i finansije.

Iza izbora sekcija, opef se svrstala povorka, koja je krenulo do Postira, gdje je otkrivena spomenploča žrtvama austrijske tiranije Alegreliju, Baju, Jurasu, Krausu, Mitroviću, Mitroviću i Petricinu. Spomenploča narodnim mučenicima je postavljena baš na onom mjestu, gdje je nekod bila ploča u čast cara Franje Josipa. Tu su održali govor gg. dr. Korolija, Pavle Jurisic in dr. Ljubo Leontić.

Drugi dan kongresa, 2. o. m. p. sastao se prednjam, koji izvjesti stajala odbrava primio i podijelio mu apsolutorji, a onda se prešlo na raspravu o rezolucijama pojedinih sekcija. Prema prihvaćenim rezolucijama, imat će od sada oblasne organizacije Orjuna veće finansijsku autonomiju.

Orjuna odlučno naglasuje, da je vanpartijska i nadpartijska organizacija, kojoj je važnost, da podupre i okuplja sve jugoslavenski orijentirane grupe i stranke. U tom cilju ce „Orjuna“, naravski, kritikovati slobodno rad tih grupa i stranaka, ako se ogrješe u politici o jugoslavensku ideologiju i konačne nacionalne težnje i interese.

Konstatuje se, da Orjuna nije ni po svjetlosti ideologije, u nikakvoj vezi s italijanskim fašizmom. Premo, plemenski orijentisanim grupama i strankama, „Orjuna“ ce u buduce upotrebiti posve druge metode nego li su se one koje se inoče mogu i inoče poduzimati i lično protiv izrazitih izdajica. Protiv nedostojnog je važnost, da podupre i okuplja sve jugoslavenski imat se zauzeti odlučni stav, koji ne stitje pogajdati široke i zavedene narodne mase, već samo glavne krivce i uzročnike.

Dusadašnji program Orjuna je nadopunjeno s tečakama ekonomsko-socijalnog sadržaja. Tako se pitaljivost seljaka, koji je važnost, da ostataka feudalizma i uvjedanje principa pravdnosti. Orjuna ce radnike zastitjavati kao ekonomski slabije, pa ce pristupiti i organizovanju radničkih sindikata. Za činovništvo se traži poboljšanje ekonomskog stanja, te ujednenje njihovog položaja sa radnicima i likvidacija.

Za prebitno namještanje traži se prioritet prema strancima i položaj i nplata prema kvalifikacijama i sposobnosti. Istolako Orjuna mora da pompre opravdane zahtjeve raznih invidija, siročadi, dobrovoljaca, činika i dr. pozornost. U ovom Orjuna mora da pompre otvoreno obrat trgovinu, industriju i svuakljičnog italijanskog narodne obrivred. U savezu s ovim ce Orjuna najodlučnije suzbijati korupciju, protekcionizam i parazitizstvo.

Orjuna je isporučila monarhiji i finansijski ce smatrati republikanstvo jugoslavenski orijentisano protidržavim.

U pitanju jugoslavenske vanjske politike Orjuna traži reviziju internacionalnih ugovora u pravcu, da se sav jugoslavenski narod ujedinii u jugoslavenski državii.

Konacno su prihvaćeni predložii sekcije za štampu i finansije, koje su se prije osimie u kojem jugoslavenskom centru veliki dnevnici, a u sredistima oblasnih organizacija listovi kao organi Orjuna. Centralnom odboru je voliran za prve potrebe budžet od 150.000 dinara, a za daljnje potrebe ce se skrbiti oblasni odbori. Prema članova Orjuna odredieni su sa nomanje tri dinara mjesečno. Konacno se prešlo na biranje novog direktorija. U novi direktoriji, koji se sastoji od sedam članova, izabrano su ova lica: dr. Ljubo Leontić, kao predsjednik, a Njko Barutović, Jerko Čučić, dr. Mirko Korolija, dr. Vjekko Kristulović, dr. Vlaho Matošić i Čičim Šain kao odbornici. U izvršilni odbor sa sediestem u Bledgradu izabrano su: ing. dr. Miho Radjlović, dr. Uro Mogerović i Dobrišav Jevđević. Kao delegat u Narodnu Odbranu izvovlva A. Ristić.

Kongres je završen dostojanstveno. Svi delegati i gosti kongresa nozdrazili su izbor novog direktorija i rezolucijama ustanovljene nove smjernice. Orjuna kao jedan narodni pokret, koji ce voditi protiv svake nepravde i taktom, a povodim mladenackom snagom, i energijom, pripomoci oklanjanje jugoslavenskih redova i pobjedi jugoslavenskih snaga.

Sredjenje Evrope

On je egoističan, stišan i opasan. U praksi to nije patriotizam mogao, nego srca — temperament.

Drugi ekstrem našega vremena je komunistizam. To dva eksterna koruzizam i paralizizam, kakva danas vladu svijetom. Evropskim dnev su ovožda glavno i bitna zločina nesredienosti i korupcije u Evropi. Francezka u svojem pretjeranom patriotizmu ne ce da popusti Njemačkoj, a ova opet se istoga razloga Francezkoj.

Medjutim — pet godina je ušlo, da se u sredii sve ono, što je bilo enisteno i pokvareno svjetskim ratom. Ne do Bog, da bi ovakve prilike jos ponijale. Mi To ina da se shvati abnormalnim ponašanjem u abnormalnom vremenu. Sve se države, neke više, neke manje, a teke i nikako, naprežu, da poprave ono, što je u ratu izgubljeno i umšteno. Eto Engleske, Engleska je morala ježiti, koja je djeleatna svinjala svoju zasluga prošle ratne svoje prilike.

A možda će i nama jednoga dana sinitii neko lijepe stence. Možda će i naša vladii vidjeliti, da ovako dalje ne ide i da se već jezista nauka i patrija. Možda će se i u našem jednom sinitii svoje pravde zaduče — zalatice, kao vladii, da pomaze svoje državljanii i da nastoji, da uzmognu u toj državi živiti kao pravi državljani, a ne kao dr. zavjani najzadnje kategorije.

Zapamtite!

Na čitavom svijetu postoji samo jedan narod, čija djeca nemaju prava da se poučavaju u materinskom jeziku, a to je naš slavenski narod Italiji!

DOPISI

IZ OPATJIE. Sv. Mikula.

Na Mikulovo bilo je u našoj Zori veliko živo. Tu su se odmah poslije podne okupila dva djeca, da prime darove, što ce im ih donijeti Sv. Mikula. Zamislite njihovu nesrprivost! Svaki čas bi pogledali na vrata, da vide, dolazi li već taj blaženi Sveti Mikula!

Najednom odjeknuo negdje zvonce. Preko dvjestva malih glavica okrenulo se prema vjerovinu — i eto ti napokon i svetačko haljini Njega — sv. Mikula s mitrom na glavi. Za njim dolazio ovaj crni Krampus, visok kao Učka, a crn, majčice pakla — crn kao da je sada na došao iz pakla. Da vam je bilo čuti ovaj nrasak, ono klicanje djece! Ma da odgledite!

Medjutim se sv. Mikula uspravio pred stolom, na kome bijahu porjedani darovi i počeo govoriti. Govorio je lijepo, kako to on zna. Kad je spomenuo, da su u Opatiji, Voloskom i u okolici dva djeca jako dobra, crni ga je Krampusna predložio tuteći onim svojim strašnim glasom: — Nisu! Nisu! I tako je strašno stresao onim svojim vjerugama, da smo od straha svi potrnuli. Onda je sv. Mikula kazao, da ne bi rad, da se niko potuži na dar, što će ga dobiti, zato da će biti najljepi, da srećni i dobri. Pri tom je Mikula porazložio među djecu — dakako besplatno — svu silu karata za Tomblu i dao nalog, da se u vuku brojevi. To je trajalo dugo, a kad se odigrala posljednja tombola, izbio je na javu, da neka djeca nisu ništa dobila. Ali sv. Mikula, dobar kao dobar dan, pozvao je sva djeca na jednoga od onih, koji nisu imali sreće, i iz jedne tajne košarice izvadio dar za darom i darivao one, kojima se sreća nije bila prije namisljala. Zamislite, kako su ona djeca bila sretna i zadovoljna!

Dijete, koje je bilo gotovo, se od Njega nije mislilo, da je bilo time sve svršeno? Nije, jer su djeca nato ušla u drugu dvoranu, gdje je pozornica. I kad su se mališi stišali, digao se zastor i naši domaći dilantii odigrali su jednu vrlo vesulu lakrdiju. Ne zovi vragovi, ali s toliko majstrovstvom, da nastu smijeha nije bilo ni čulo. Što oni naši vrlo vrijedni predstavljači na pozornici govore.

Iza predstave, djeca su se sva sretna i blažena polako razišla.

U ime podarene djece, neka je ovdime izražena najlijsja hvala našem Zrenjanki, koja najbolje, da se o sumni tomu što ce od vamredno uspjele svećenosti bili na ruku.

IZ KASTELIRA.

Prošle nedjelje držao je naš župepravitieli don Marco Zelco (čitaj: Zelkoff) dugacku propovijed u crkvi. Mjesto da bi nam bio propovijedao o svetim stvarima, on nam je držao politički govor. U tom govoru oborio se na našu i na našu obljubljenu „Istarsku Rijec“. Istina je, — recite, što ste pogledali, da svi srpsko-hrvatski napisi, koji su promijenjeni u italijanske, da su sv. Ciril i Metod dobili novo ime: S. Pietro e Paolo, ali svjedeno nije liopo da me za to napadate, kad valjda i sami znate, da se to učinilo na zahtjev ovdješnjih fašista. Ali u interesu mira i slobod, držim, da mi najbolje, da se o sumni tomu što ce od vaše va odvijek vojim, tako morale i to, koje koji po svojem porijeklu pripadom onom narodu, čija ce kultura i civilizacija prosvijetliti nesamno vas nego i djecu vaše. Budite pozorni, što se nalazite u krilu starodavne kulture i civilizacije.

Bravo pope, liopo nam Vi zborite! Mjesto da javno ožegnete i osudite ono skandalozno ukinuće hrvatskih napisa u crkvi, umistenje propela pred crkvom sv. Poslanstva, protjeranje našeg jezika iz crkve itd. itd. — Vi sa oltara, tog svetog mjesta, zahtijevate, da još o tome sumamo. Lijep naravstvie, ali možemo niti pomisliti, kako nas možete Vi, vaše gospodine župepravitelju, kao svećenik, Kristov namještnik na zemlji, na to nagovarati! Kao svećenik morate nam priznati, da mi ne možemo mirnom okom gledati, kako nam drugi razbija otopelo, promjenjuje sv. Ciril i Metoda u S. Pietro e Paolo, liera nas i naš jezik iz crkve itd. itd. Sto biste Vi rekli nama, kad bismo Vas prekrstili i počeli plivati po onim našim stvarima, koji Vi častite i obžavljavate? Sto bi rekao italijanski narod u Italiji, kad bi se naš jezik i naš jezik iz crkve, kao što Vi (gorate nasice)? Sei bi se digli protiv dotičnika? Sto se pak lice vase ljubavi da bise nas Kastelira, o tom je bolje da sašite. Kad biste nas uistini bili volili, onda nam sigurno ne biste sve godine zabavili da pjevamo kod zornice, onu našu divnu starinsku pjesmu. Poslan bi anđiel Gabriel, i sto vrijedi i glede kulture i civilizacije. Dok se u našem mjestu razbijaju propela i čine druge nepodobitine, molimo Vas, ostavite i to na stranu.

Toliko za danas, a drugom zgodom još i više!

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI.

Nedavno javih u našoj mladi „Istarskoj Rijeci“, da su školske vlasti potalijančile našu školu i da su nam poslale ama itali-

iansku učiteljicu. I to sam prigodom napomeno, da je lanjski i predviđeni godišnji prosjek 150 djece polazilo školu, dok ih ove godine polazi vrlo manji broj.

Koliko čučen, koncem prošlog mjeseca došao je u Motovunsko Središnje školsko područje Viktorio Bonati u pratnji predjedničnika mjesnog školskog vijeća dr. Ternesi u svrhu da pregledaju ovdašnju školu.

Budni je to, kako upoznavajući, sadržaj polazaca škole mlikav, teko se i ovaj dan — prava izjava iz nadležnika — nalazio samo 6 učenika u školi.

Iza došenje školske obiladje posjetio je školski nadzornik i predsjednik mjesnog školskog vijeća odvjednišeg župnika. Gospođinu su župniku naložilo, da nam u crkvi ispred oltara zapovjedni (sic!), da redovito salicimo diecu u italijansku školu, jer da ćemo inače biti strogo kažnjeni globom. Naravski, župnik je taj nađog izvršio točno onako, kako su mu naredili.

Sada pak doznajemo, da je školsko vijeće u Motovunu zatražilo od g župnika popis sve oni školske diece, koja su prekoracna za otvorenu nastavu. I to doznajmo, školsko vijeće traži taj popis samo za to, da uspori broj ovogodišnjih polaznika škola sa brojem polaznika prijašnjih školskih godina i da lakše pronalaze one, koje ima da kazni zbog neposlušnosti škole.

Medjutim mi ustajemo kraj svega toga povuče mirni i kramar. Nemojte se tođe ništa nalagati ni zapovjedirati, jer smo svjedoci odgovornosti. Školsko vijeće učinilo će najbolje, da se svim silama zauzme oko toga, da nam se ponovno uspostavi hrvatska škola i namjesti učitelj našeg roda i jezika, pa će odmah biti zadovoljni. Školsko vijeće prituđe radi slabog poljske škole.

Uostalom nama ne treba prijetiti sa nikavim globama, jer smo globljeni time, da nemamo što jesti. Mi nemamo novaca ni za najprimitivnije stvari, a kad bismo ih i imali, onda bismo ih sigurno prije upotreblili za kruh nego li za globe!

Gospodo motovunski! Zar se zbija ni vi ne mislite držati onih lijepih Mussolinijevih riječi: — Eguali doveri — eguali dirittivi!

IZ STREPDA kraj Buzeta.

Nismo ni mi ovuda najzadnji. I kod nas se događaju stvari onako na građsku. Zadnja je novost ova, da je ovih dana listonosni jermaniš, inače tđgovac i kramar u Strepdu, utakao netragom iz buzetiskog zatvora provisi žid ispod prozora svoje sobe; oružništvo je ga zaman tražio. Ovo je, zar ne? interesantno; ali je još interesantnije znati zašto je naš junak Jermanski bio zatvoren. Jednostavno za to, što je novomimilac, on nevolična pogriješka bila bi pnovilno rješena, i nijedan pa i najstrožiji sudac, ne bi za to kaznio našeg Jermanskog. On nije počinio ništa kaznjiva. Ali za g poštara on je počinio nešto kažnjivo, akoprem je on zapravo uručio novce u nepravo ruku, što je počinio, što on nije gledao dobrim okom Jermanskog, bolje receno, on je prihvatio prigodu da ga osumnjici o odstrani, a da mjesto Jermanskog drugomu, svomu čovjeku, preda službu seoskog listonoše. — Jermanski, znajući da se u sada sada svega ne krotji pravom, pa da ne bude nekvi u pravu mora tripeti, iznenada ga nestane za par mjeseci. Kad je mislio da je njegova stvar zapala i zaboravljena, povratio se kući, ali je sve sljedećeg dana bi odveden u zatvor, gdje je odsjeo mjesec dana, od kog se, kako već rekohmo, oslobodio bitvostom. Zar su ovo ništa vrlo interesantno i velegradski? Jest, ali ne možemo zasuti jedno na radu našeg Jermanskog; on se naime do sada držao u službi jedino tako, da je šljao, a šalje i danas, svoju diecu u italijansku školu. Ipak i unatoc tomu on je bio profinjoni, dok nije profinjoni. Ovo se pripetilo njemu, da ovo isto će se dogoditi prije ili kasnije svim našim impiegatima, koji radi službe prodavaju sebi i svoje postenje. Za ovakove, koji nisu topli ni mrži, ne mari bog ni vrag. Šramota je i gredilica trgovati svojom diecom.

IZ MLUNA KOD BUZETA.

Naše malo selo je nešto dalje od grada, ali nam nije žao. Što dalje, to bolje. Na brigu smot, a što smo još na višini, ne bi školidni. Možda je to razlog, da u našem selu nema odpadnika i jedan pokušao se gospodom crešnje jesti, ali su mu presideli jedući repove. — Tako mi vam ovdje živimo u ljubavi i miru i bez krme. Ovo je možda jedan od najblijih i posteno. O to je naša mala siromaska i zaduženika. A ako je jak u džepu i kući, jak je u Buzetu i Trstu, i ne se prodava. — Mi imamo svakoga sv. Andrije. Mi tog sveca častimo svakie godine onako po starinsku slovensku i krsčansku; onako na domaću ali i posteno. Ovo se selo broji više glazbara, ali nam manjše učitelji. Ipak se je tu. Pjevamo i sviramo od srea naše pjesme. Črtaški smo kao Črnogorci. Živi, živi duh slavenski...

IZ BUZESTINE.

Mi seljaci i posjednici ovuda nismo baš nemarni i nazadni. Želimo vrue dapače nadporedovati, da možemo posteno bez duđa živjeti. Prema tomu želimo se baviti svakim radom i postojnim poslovima, ali postojnim, kako da se se oslobodimo svim zemljišnim selo. Javilo nam se na primjer da se poselo u Istri gojiti duhan. Mi se odmah ute-

kosmo u Porču zemaljskom podjednokom vijeću, koje je i poslalo k nama na lice mjestu profesora Trjavaniš iz Pazina. Dapače on je inače inače svoje potrebne u službi države. (Istakao) I time je sve sjeđilo. Mi nismo mogli da gođimo duhan; zašto? mi ne znamo. Samo znamo da se je neki šimor izrazio, da se nama slovenska silovanja ne dozvoli gojenje duhana, samo da se ne zapomnućemo i ne osramotimo. Tako je sada — na svijetle Svaka glava ima svoju pamet, ali se nudi džepovi i zubeći. — A siromasni podanici i gladni nisu na čast državi.

Frantina i Jurina

Fr.: Ca j'ono neki dan «Popolo de Trieste» pisal za neakove pantigani?
Jur.: Koliko se ja spamećujem «Popolo» je pisal i za neke druge bestiji?
Fr.: Za ke bestiji?
Jur.: Za nekakovi — kasteri.
Fr.: A ki su ti kasteri?
Jur.: To ti je nekakovo blago, kega ćeš najviše maći sa Sibirije i za Nord-Amerike. Po naški se zovu dabri. To ti je nek malošale, ma tako mudro i štuto, da se čovek mora čuditi. Da ti vidis, kakovoi mosti i kakove kući to blago gradi, ti bi rekao: ma to ni živina, nego pravi, rojeni i študijani inžinjeri.

Fr.: Ja, ma ja još ne razumem, ča ga imaju ti inžinjeri s «Popolom de Trieste».
Jur.: Počekaj, da ti i to stumaćim. Prej nekoliko dana prišla je za Amerike vanja jedna knjiga, ku je napisal neki Davis, sekretarij ođi ministra. Ta Davis je napisal, da su Englezi i Amerikani kako pravi kasteri.

Fr.: Pak to ni niš slabega napisal. Ja ne znam, zać se to «Popolo de Trieste» ripiči?
Jur.: Pusti me govorit. Dunke, ta Davis piše, da su Englezi, kako i dabri, zać se oni dižu zemlji i gradi, a Latini da sa pantigani, ke sve, ča j' sagradjeno, pogledaj i poruce.

Fr.: A sada ja znam, kade j' moja lumbrala! «Popolo» ni stalo, da Amerikani i Englezi sami sebe zovu kasteri, ma mu ni pravo, da se Latinom govori, da sa pantigani.
Jur.: I ne more mu bit pravo! Nacijoni, kako Latini, od pet šest tisuć let kulturni, pak da irpe, da njim jedna amerikska irkafalsina govori, da sa pantigani! Ki se ne bi razjaidi na to?

Fr.: Ma kako je on ameriksani vranic prišal na onu misal, da su Latini pantigani, ke samo gojiti i ruše?
Jur.: Za pravo reć: Španjoli su za Amerike puno teđa poglodañi i porušili, a Španjoli su Latini.

Fr.: Ja ma i naši Talijani su Latini. Ča ga pak imaju oni s pantiganima? Koliko i znam, oni su po celem sve postnali, kako dobi delavci.
Jur.: Ja mislim, va mojoj nemoj glave, da će to bit ovako: Amerikani su ljudi jako čudi. Oni štiju sve Slogi, sve novini od ovega sveta. Oni su sigurno štali, kako su nam Talijani zapri naše školi, one školi, ke je siromasni narod podigul va tolike i tolike leta s velum mukum i teškoćum. A kako su Amerikani ljudi od srea i kako oni jako ljube pravicu, oni su va sebe sigurno rekli: — E, godem, ke nova lat! Ča delaju ti Latini lamo s onim siromasnim narodom va i štre? I tako je to svet, ki rusi, ča drugi grade?

Fr.: A sigurno su štili, i kako su nam vazjali naši Narodni Domi va Trste i po Istre.
Jur.: Kako ne ćeš da doznaju, kad se je oni Giunta ovi dni va Rime spet pohvalili, kako je on zapalil Narodni Dom va Trste.

Fr.: I kako su mu još i pleskali, kada je to povedal!
Jur.: A to Amerikani sve vide i čuju.
Fr.: Onputa ni ni čudo, ako pišu va knjijah.
Jur.: Čudo ni, ma pravo! Ni pravo, zać ima dosta Talijani, ki nisu zaslužili, da Amerikani od njih onako pišu i govore. Fr.: Ča ćeš od Na svete ti je tako, da više puta pobere i on, ki ni kriv za onega, ki je kriv. I mane j' sve strah, da bi i nam

dvem, da gremo v Ameriku, rekli, da smo pantigani.
Jur.: Aj ne bi manel!
Fr.: A zać ne bi?
Jur.: Zać ja bim njim rekali, da smo Slaviani!

Fr.: Pak za našlis, da bi te respelali, kad siš njim rekali, da si Slavani.
Jur.: To je zna, da bi si kada čital kade: — I ki znamenat Slaviani rekali, da je pantigano?
Fr.: Pa pravice — nisam. Nego mi dva čemo teško va Ameriku već.
Jur.: I da bimo sve ođeli, ne bimo mogli.
Fr.: A zać ne?

Jur.: Zać mi moramo svaku setminu pisat va Reći naše cakoli. Da samo dva puta polajino, valje bimo dohili dekret, na kem bi pisalo: Vauštri duve se cizonaridi per poko rendimento — a to će reć: sada ste na cešte, pak bog tela juć!
Fr.: Ča je već ki gođ dobil takov dekret?
Jur.: E — i koliki su ga već dohili ledva puć je j' prej tri leta imel koliku z goru z dole, pak je bil dohili promeć za osam dan. Sada je dohili dekret, da je odpušćen, znać da j' prej tri leta falil — osam dan. Poko rendimento!

Fr.: To je jako čudna stvar. Ča te reć va Amerike, kada pak za to doznaju?
Jur.: Keđa srbti, neka se čese! To ni moj posal.
Fr.: Ni ni moj

Gospodarstvo

Kaljiška sō kao najbolje sredstvo protiv bilinskih štetiaka.

Velik je broj raznih zaštitnih sredstava protiv gljivica i kukcima na našim bilju, pa se još uvijek pronalaze nova sredstva na tom polju. Svejedno je za bilje i za čoveka manje deluju, sva bez razlike imaju tu lošu stranu, da su — ako se štetiaci hoće temeljito odstraniti i uništiti — veoma skupa. Ta se sredstva moraju, da dospiju do svih dijelova biljke, upotrebljavati u velikim količinama te već obzirno na troškove, koje imamo, i na to, da se smija biti skupa. Na sam posljednjih godina čine neke pokušaje, da sa jednom otopinom kaljiških soli, ili bolje iz tih opisanih koncentriranih soli (klorkalija, kloramagnezija, sumpornog kalija, sumpornog kalijmagnezija, sumpornog magnezija), te sam opazio, da se drveće i gmlje, upotrebljavajući ta sredstva za vrijeme kad one i ne padaju, i za vrijeme vegetacionog mirovanja — oslobađa od životinjskih i bilinskih štetiaka.

Obzirno na to, da su kaljiške soli kao gođ u racionalnom gospodarstvu, odnosno vcarstvu i onako vrlo potrebne, premda se nalazilo kod nas još u maloj mjeri, upotrijebili su već u prošlosti za odbranu protiv bilinskih i stracija, jer bi upotrebljene kaljiške soli i tako bez gubitka dospjele u zemlju kao gođ.

Kod kaljiških soli kao sredstva za obranu bilja otpadaju svi daljnji izdaci, a osim toga mogu se provesti i gojenje sa kaljiškim solima, ma to je prednost, da su soli u otopljenom obliku i jednolično radijacijske dospjele u zemlju.

Za štracnje voćaka, gmlja, vinove leze itd. upotrebljava se rasloplina, koja sadržava najmanje 15% soli. Otopina mora biti štto čišća, to je bolje za štracnje, pa štogo treba sol rastopiti u vreći i to tako, da se vreća napunjena određenom količinom kaljiških soli objesi u posudu, u kojoj se nalazi potrebna količina vode i tako dođu posli, dok se sol potpuno ne rastopi. U tu svrhu uzima se 40% na kaljiška sol, a slučajni de se kao podusjeć nalazi duhan, onda se upotrebljava suporno-kisele-kalij.

Štracnje se mora obaviti za vrijeme kad vegetacija miruje, i to ili u proljeće, prije nego li pupovi nabubre, dakle u vrijeme kad sokovi počinju koluti, no mora se paziti, da se ne radi za vrijeme kiše, da što izmogne nekoliko dana djelovati. Na taj način ne će se moći ni lišajevi ni mahovine razvijati na kori drveća odnosno biti će nametnici, koji se na kori već nalazi, uništiti. Za mišćenje štetiaka temeljito sa četkom, koja je namočena u otopinu kaljiške soli.

Protivno od drugih do sada upotrebljenih sredstava, koja su napadnuta mjesta zamazala ili zasmolila, sa kaljiškom soli namazana mjesta već prva kiša opere, te ona brzo otisne. Za mišćenje usi, koje su za prezmiljenje uz stablo uvukle u zemlju, dovoljno je, ako se u proljeće ili u jesen zemlja u okruženju od 20—30 cm oko voćke natopi sa 5%-nom otopinom kaljiške soli.

Mala seljačka škola.

Sto treba da znamo o pčelama?
Jedna košnica imade jednu maticu, prosječno 100—600 trutova i 20 do 30.000 radilica; no imade i košnica sa 50.000 pčela. Jako napućena košnica izasila oko 5, slaba jedva 2, do 3,000 radilica. Na dnu matice, dno dilice zapućeni sladak sok iz cvijeta (nektar), cvjetnog praška i snole. S time prave vosak, koji i svoji hranu. — Za proizvajati 1 kg voska potroše pčele 10 kg meda. — Matice nosi 500—2000 jaja na dan, što ovisi o godinama i dobnosti pčeli. Na dnu znose matice 40—70.000 jaja. — Prvim rojem izadje oplodjena matica sa 5000—15.000 radilica i 300—500 trutova. Sedam do 14 dana zatim

izdri se iz te košnice drugi roj sa 200—400 jaja. Treći roj izadje sa 100—200 jaja. — Radilice su čiste, ali su svake teškoće, pa im se 8 mjeseci Matice moraju da živi 6 godina. Trutove su kolju nožice i kćerke nose. Za to vrijeme žene pčele žive 10 do 15 kg meda i košnica ih, kao jelo, jedu 15—18 mjeseci i do i ke, škola.

Kako se procenava, koliko je teška živa protivljenja?

Imamo se sadnja u vrtu, da se vidi, da je se ženaci su osimtimeljni. Nakon tog izmjeri se debilino svine preko ledja, oduzmi iz prednjih nogu, pa se još dodavaju dva prunozna. Duhveni broj podilice se sa 100, to time je već ustaljeno živojna težina u kilogramima. Tako Primer iznosila 8 dazila sa 800 centimetara, ovinjena preko ledja iz prednjih nogu 130 centimetara, ledja je 800 130 10.000, a podilice sa 10 inča u 100 kilograma težine te žive svinje.

Seljac, ne posao!

Ako imate vino od susna zdmog zeli, gođzina se malo kiseline, ne moite ga prećati, dok se sasvim ne očisti, a kod prećanja ne samopraće bačvu.

Vino iz gnilog gođzina prećite odmah, čim je prestalo burno vrtjenje i te se posao neće čisti. Prećajte u dobro zasumporano bačvu, da tako uništite različite i šteti gljivice. Na 1 hl vina uzme se 6 grama sumpora u obliku štijenja. Ako pak je bilo most iz nezrelag gođzina, dakle sa mnogo kiseline, prećite vino prije nego se očisti. Kod već odstrane samo najzadnji gusti ostaci, to je tako, da se bačvu, u kojoj se vino zdmog sa čistijim opet u bačvu, izrgano zasumporano. Za bačvu od 10 hl bit će dosta 10 akšestog štijenja. Ovakvo prećeno ili bolje receno očišćeno vino držite u toploj košobi, da izmogne vinski kvasac umanjiti preobilat kiselinu. Nesjeće zabaviti, da treba svako bjele vino, koji se se učinilo iz gođzina, medju kojim je bilo i nešto gnilog, kod prvog pretakanja zasumporati, jer bi se inače na zraku zgustilo, padjavilo i dobilo vrlo neugodan ukus. I ako vam vino, bilo ovo bjele ili crno, zaudara po sumporu (gnilog štijenja), treba staviti u ni kakove predmet od svijetlog bakra i prećiti ga u zasumporanu bačvu, uslijed čega će voin po sumporu sasvim izgubiti. Kod prvog pretakanja moramo nastojati, da dođje vino čim više u dodir sa zrakom. Bačvu, u koje se vino prećilo, treba napuniti i zatvoriti zatvorili sa vreljacom za štvo vrtjenje.

Sto je s kostonjem?

Pitomog kostonja mogli bismo mnogo više imati. Klara, koja se dosta mladana zemlje. U kojoj zemlji, gdje vrie i praprot raste, i koja je zaštićena od velikih vjetrova, uspijevat će kostonji, koji nam daje ukusan plod, dobru stielu i izvrsno drvo za kolje, grede i bačve. Ako želimo imati čistiji plod, kakovani manar, onda imamo, ako je poznato, da nam daje od debelog mlada uzgajeno stablo skoro isto tako dobar plod, kaošto je sjeme bilje. Pak možemo saditi i obični dobri kostonji i kasnije ga očistiti, što kod nos vrlo lako ide. I za kostonje se kao i za željezo iskopi, ili žrtvo, ovdje mogu se i sama luke uništiti. Naravski, ako se zemlja malo bolje (dublje) prećopa, uspijevat će nam i kostonji dublje.

Tudja valuta na trščenog burzi.

Duđer, end 12. decembra t. g. moglo se pronaći li kupiti:
100 francuskih franaka za 122,75—123,25
100 švajcarskih franaka za 400 403; 100 belgijskih franaka za 67,30—67,60; 100 austrijskih kruna za 6,14—6,13; 100 austrijskih kruna za 6,923—6,9238; 160 italijanskih lira za 26—26,28; jedan ameriksani dolar za 22,95—23,05 i jedna lira šterlina za 100,59 ili 100,75 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Ovih dana doživio je italijanski narod veliko iznenađenje. U momentu, kad su se sve stranke spremale na debatu glavnogimovnišeg vladinog nacra o ženskom izbornom pravu, izasao je kraljevski ukaz, kojim se zaključuje zasjedanje Parlamentarne i udružile poslanicima imuniteta. Goja se do sada uzivali. Taj kr, aka, čidjelovao je na neke stranke, koje su se protivile, ali ne ba to više, što je došlo, a posve neudano. — Prema tome stojimo pred definitivnim rasuspom Parlamenta i pred raspisom novih državnih izbora. Postoji mogućnost, da će Parlament biti raspušten u januaru ili februaru. U tom slučaju izveli bi se izborni koncem aprila ili početkom maja. Medjutim nije isključeno ni druga mogućnost, naime, da je Mussolini hitno time prisilniti na opoziciju, da se odrekne svojih opirnih namjera, kad bi opozicija na to pristala, onda bi se sigurno u 1923. do sinovini školska reforma izazvala, je veliko negodovanje po cijeloj Italiji. U raznim centrima Italije, gdje se nalaze sveučilišta, štupli su diaci u žrvn. Sveučilišta su u Rimu i Napolju zatvorena. Diaci predijuju po gradovima velike protresne skupštine. Već je došlo i do oštih sukoba, tako da je morala i policija posredovati.

